

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.030
Прикарпатського національного
університету Василя Стефаника
Завідувачу кафедри обліку і
оподаткування, доктору
економічних наук, професору
Баланюку Івану Федоровичу

ВІДГУК

Попадинця Назарія Миколайовича – офіційного опонента доктора економічних наук, на дисертацію Галас Лесі Іванівни: «Стратегія зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств», поданої до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка (галузь знань 05 Суспільні та поведінкові науки)

Відгук підготовлено на основі вивчення рукопису дисертації та наукових праць здобувачки.

Актуальність теми дослідження

Сьогодні ефективність діяльності більшості сільськогосподарських підприємств вимірюється не тільки обсягами виробленої продукції, а і своєю інфраструктурною розвиненістю, зокрема системою зовнішньоекономічних зв'язків в аграрній сфері. Такі зв'язки дають можливість формувати стратегії діяльності сільськогосподарських підприємств, в основу яких закладено покращення технічного рівня виробництва сільськогосподарської продукції, ефективного та раціонального використання ресурсної бази, що позитивно впливає на розвиток всієї аграрної сфери, а також підвищує конкурентоспроможні позиції на міжнародному ринку. Оскільки аграрна сфера в Україні має значний потенціал для розвитку, то вихід підприємств на зовнішні ринки є основною умовою їх розвитку та функціонування, адже наявні природно-кліматичні умови дозволяють вирощувати таку кількість продукції,

яку внутрішній споживач не завжди може спожити, і в такому випадку продукцію потрібно реалізувати на експорт.

Саме проблема дослідження теоретико-методичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо формування і реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств висвітлюється Л.І. Галас. Дисертанткою обрано суспільно значиму проблему, наукове розв'язання якої є на часі та сприятиме вирішенню важливого практичного завдання щодо розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах сучасності.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами

Основні положення дисертації використано під час розроблення науково-дослідних тем. Результати дослідження використані ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»: «Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875, 2011-2020 рр.); «Розробка і обґрунтування соціально-економічного та організаційно-управлінського механізму збалансованого розвитку підприємницьких структур у регіоні Карпат» (номер державної реєстрації 0113U004332, 2012-2020 рр.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і пропозицій здобувача

Дисертантка чітко сформулював мету, завдання дослідження, виділив особистий внесок у розроблення обраної проблематики, виважено підійшов до обґрунтування основних напрямів дослідження.

Отримані наукові результати та висновки характеризуються високим рівнем обґрунтованості і достовірності, що забезпечено використанням сучасних методів наукових досліджень. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у роботі було використано такі методи: семантичного аналізу, абстрактно-логічний,

порівняльного аналізу, SWOT-аналіз, PEST-аналіз. Обробка даних здійснювалась з використанням сучасного програмного забезпечення.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні дані Державного комітету статистики України та Головного управління статистики в Івано-Франківській області, матеріали та документи Івано-Франківської обласної держадміністрації, публікації зарубіжних і вітчизняних учених і науковців, мережа Internet та особисті наукові узагальнення авторки.

Структура і кількість опрацьованих наукових джерел свідчить про глибину проведеного дослідження, велика кількість іноземних джерел підсилює отримані результати. Авторка посилається на сучасні праці відомих фахівців і пропонує власне бачення певних явищ і процесів.

Ознайомлення з науковими положеннями та основними результатами дисертації Л.І. Галас дає змогу зауважити ґрунтовність проведеного аналізу та практичну спрямованість його результатів.

У вступі автором наведено актуальність дослідження, сформульовано мету та завдання, визначено новизну отриманих результатів і їх практичне значення, подано інформацію про впровадження та апробацію результатів.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади стратегій зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств» досліджено наукові підходи до формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; обґрунтовано теоретичні основи організації стратегічного управління зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; досліджена методологія та методика формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств. Позитивне враження справляє визначення автором методів дослідження внутрішнього середовища функціонування сільськогосподарського підприємства та визначення етапів розроблення стратегій зовнішньоекономічної діяльності, де авторкою розписано процес реалізації цих стратегій.

У другому розділі «Аналіз тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств» здійснено оцінювання тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; ґрунтовно здійснено економічну оцінку потенціалу стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; зроблено стратегічний аналіз перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств Івано-Франківської області. Заслужує на увагу здійснений PEST-аналіз та SWOT-аналіз зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств Івано-Франківської області, що дозволило побудувати матрицю позиціонування можливостей і загроз зовнішнього середовища.

У третьому розділі «Стратегічні напрямки розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств» визначено стратегічні конкурентні переваги розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; здійснено моделювання процесу визначення потенціалу формування стратегічних конкурентних переваг зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств; запропоновано стратегію розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств. Вартим уваги є представлений перелік факторів, що впливають на формування стратегічних конкурентних переваг розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств, на основі чого здійснена оцінка рівня стратегічної ефективності сільськогосподарського підприємства. Незаперечним доробком авторки є стратегія розвитку зовнішньоекономічного напрямку у типовій стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств Івано-Франківської області, яка ґрунтовно розписана по кожному з кроків її реалізації.

Робота завершується висновками, у яких у стислій формі подані основні наукові та практичні результати, отримані в процесі дослідження, що дозволяє вважати роботу Л.І. Галас самотійною та завершеною. Стиль написаної дисертації є грамотним і забезпечує легкість і доступність сприйняття поданих матеріалів.

Найвагоміші результати дослідження, їх наукова новизна та практичне значення

Наукова новизна результатів цього дослідження полягає у такому *удосконалено:*

- наукові підходи до розуміння сутності поняття «стратегія зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств»;
- методичні підходи до обґрунтування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності як цілісної підстратегії загальної стратегії розвитку;
- теоретико-методологічні засади формування і реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств на основі системного підходу;
- методичний підхід до класифікації сільськогосподарських підприємств за рівнем розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що базується на розрахунку тенденцій змін регіонального індексу експортної конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств;
- методика оцінки потенціалу формування стратегічних конкурентних переваг зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств шляхом розробки загального інтегрального показника, який включає інтегральний показник ефективності господарювання сільськогосподарського підприємства та інтегральний показник стратегічної ефективності сільськогосподарського підприємства;
- диференційовані типові стратегії розвитку для трьох класифікаційних груп сільськогосподарських підприємств залежно від рівня розвитку зовнішньоекономічної діяльності у них.

набули подальшого розвитку:

- стратегічний інструментарій розвитку зовнішньоекономічної діяльності, який базується на особливостях і тенденціях стратегічного управління зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств регіону і передбачає методичні інструменти стратегічного аналізу;

- методичні підходи до стратегічного аналізу потенціалу розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств шляхом застосування комплексного інструментарію економічного, соціологічного та стратегічного аналізу тощо;

- пропозиції щодо нарощування сільськогосподарськими підприємствами конкурентних переваг у розвитку зовнішньоекономічної діяльності на основі побудови стратегічної канви розвитку за методикою стратегічного планування «блакитного океану».

На основі узагальнення результатів дослідження автором зроблені змістовні висновки та конкретні пропозиції, що визначають економічний напрям дисертації і мають практичне та наукове значення у розвитку галузі економіки.

Практичне значення основних положень дисертації Л.І. Галас полягає в можливості використання теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування і реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Значимість результатів дослідження для науки та практики та повнота їх висвітлення в опублікованих працях

Результати проведеного наукового дослідження використано при формуванні стратегічних засад економічної політики Івано-Франківської області й тактичних підходів щодо її реалізації (довідка № 42/01-15 від 27.05.2021 р.).

Теоретичні та практичні положення дисертації були використанні та впроваджені у навчальний процес підготовки студентів при викладанні курсів «Стратегічне управління» «Економіка підприємства» а також у науково-дослідній роботі викладачів і аспірантів університету (довідка 2021-01-26/03/687 від 27.05.2021 р.).

Результати дослідження опубліковані автором у 9 наукових працях, зокрема: 5 наукових статей у наукових збірниках і журналах, що включені до наукометричних баз, 1 наукова стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави; 3 публікації апробаційного характеру.

Обсяг друкованих праць і їх кількість відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка». Наведені публікації відображають основний зміст дисертації і отримані автором наукові результати.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

За структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, встановленим МОН України. Результати, які наведені у дисертації, є новими і оригінальними і не містять запозичень з наукових робіт інших авторів. Дослідження вповні відповідає вимогам академічної доброчесності.

Дискусійні положення щодо змісту дисертації

Поряд з позитивною оцінкою дисертації в ній містяться окремі дискусійні положення. Зокрема:

1. У підрозділі 1.1. «Наукові підходи формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств» авторкою наведено різні підходи до трактування понять «стратегія», «стратегічне управління», «стратегія зовнішньоекономічної діяльності», а також проаналізовано сутність їх формування та значення. Зокрема, аналізуючи значення стратегії зовнішньоекономічної діяльності, виділено три класифікаційні підходи, а саме системний, стратегічний і функціональний, з яких табл. 1.1. «Підходи до визначення поняття «стратегія ЗЕД» проаналізовано тільки перші два. Вважаємо, що такий підхід є дещо фрагментарний, оскільки тут можна виділити ще інвестиційний підхід, який може слугувати основою будь-якої стратегії.

2. Недостатньо уваги у роботі приділено аналізу нормативно-правових актів щодо врегулювання діяльності роботи сільськогосподарських підприємств, а саме після вступу в дію 1 січня 2016 року Угоди про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та Європейським Союзом. Адже саме тоді було введено нульові ставки для промислових і сільськогосподарських товарів, товарів переробної та харчової промисловості. На наш погляд, це дало б змогу узагальнити наявні невирішені проблеми в діяльності сільськогосподарських

підприємств, а також посилити процес використання стратегій розвитку на вітчизняних підприємствах, оскільки більшість підприємств сьогодні не використовують процес стратегування у своїй внутрішній та зовнішньоекономічній діяльності.

3. У параграфі 2.1 «Оцінка тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств» Вами проаналізовано основні показники експорту та імпорту України, далі географічну структуру країн світу і відразу Івано-Франківської області, чим і завершується питання. Вважаємо, що доцільніше було б зробити аналіз країн світу і України в окремому питанні, висвітливши таким чином макрорівень і міжнародну співпрацю, а вже тоді в окремому питанні обґрунтувати дослідження на прикладі одного з регіонів країни.

4. Продовжуючи питання відсутності акценту на Угоді про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та Європейським Союзом, яка б дозволила дисертантці побачити значні зміни в структурі експорту та імпорту товарів аграрного сектору, хочу наголосити ще також на тому, що відсутній і розрахунок внутрішнього ринку продукції сільськогосподарських підприємств. Такі результати дозволили б акцентувати увагу на умовах діяльності вітчизняних підприємств досліджуваної сфери в розумінні того, чи не загрожує надмірний експорт сільськогосподарської продукції продовольчій та економічній безпеці країни.

5. Аналізуючи підрозділи 3.1. «Стратегічні конкурентні переваги розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств» та 3.2. «Моделювання процесу визначення потенціалу формування стратегічних конкурентних переваг зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств», вважаємо, що вони є більше аналітичного характеру, а ніж рекомендаційного. Для ґрунтовнішого розкриття визначених завдань авторці варто було б приділити увагу тим інструментам, які безпосередньо формують моделі конкурентної стратегії на сільськогосподарських підприємствах, зокрема створення інформаційної системи, здійснення стратегічного планування тощо.

Водночас хочу зазначити, що вказані дискусійні положення не мають принципового характеру та не зменшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження, його теоретичної та практичної значущості.

Загальний висновок

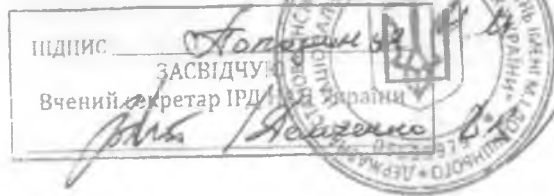
Дисертація Галас Лесі Іванівни «Стратегія зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств» є самостійним і завершеним науковим дослідженням. Дисертанткою отримані нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати та зроблені відповідні висновки, що дозволяють стверджувати про вирішення автором поставлених у роботі наукових завдань. Порядок викладу наукових результатів, зміст, структура, об'єм і оформлення дисертації відповідають вимогам, що виносяться до дисертацій на отримання ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

Зміст дисертації та висвітлені в ній результати дослідження відповідають спеціальності 051 «Економіка» та вимогам «Про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. (зі змінами), а її автор – Галас Леся Іванівна – заслуговує присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Суспільні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних
досліджень ім. М. І. Долішнього
НАН України»

Н. М. Попадинець

Національний
Університет
03.04-30/340
15 11 20 24 р